

Kazın Ayağı Öyle Değil Bayım *

Tahir ÖNGÜR
Jeoloji Yük. Müh.

Biga Yarımadası'nın Çanakkale ve Balıkesir il sınırları içinde yaşayanlar bugünlerde tedirgin. Kazdağları'nın dört bir yanında maden işletmeciliğine geçileceği ve özellikle de siyanür kullanılarak altın çıkarılacağı haberleri bu yörede yaşayan ya da buraya gönül verenlerde neredeyse bir panik ve ardından büyük bir tepki yarattı. Gazete haberlerini art arda toplantılar, örgütlenme girişimleri ve bilgi paylaşımı ve dayanışma denemeleri izledi. Şimdilik dağınık da görünse var olan örgütler arası bir işbirliği havası egemen; ayrıca tepkilerin bir üst örgütlenme ile yönlendirilmesi doğrultusunda da gelişmeler var.

Önce, Bayramiç yakınındaki bazı köylerin içme ve kullanma sularının yörede sürdürülen sondaj çalışmalarından olumsuz etkilendiği ve bulanık akmaya başladığı duyuldu. Ardından, Kazdağları'nın batı kenarında hemen Küçükkuşu'nun yukarısındaki Bahçedere Köyü'nde sondajlar başlayınca bu kez Küçükkuşu ve köylerinde bir öfke başladı.

Şimdi bir yandan Çanakkale ve ilçelerini kapsayan

toplantılar yapılıyor. Akademik Odalar birliği ve var olan çevre örgütleri art arda toplantılar yapıyor. Tepkiler tırmanıyor. Kasım başında MARÇEP, Çanakkale'de yapacağı toplantıyı bu konuya ayırdı.

Öte yandan da Küçükkuşu ve çevresinde, önce Bahçedere Köyü'nde yapılan ve arama ruhsatı sahibi şirketin sahip ve mühendislerinin de katılıp sonuna doğru terk ettiği toplantı; ardından Adatepe ve Anıklı köylerinde toplantılar yapıldı. Önümüzdeki günlerde, 6 Ekim'de Nusratlı Köyü'nde bir toplantı yapılacak. Ardından 20 Ekim'de Küçükkuşu Belediyesinin düzenlediği bilgilendirme toplantısı gerçekleşecek.

Bu arada, Anayasa Mahkemesi'nde davalı olan Maden Yasası ve Yönetmelikleri'nin iptalini isteyen iki imza kampanyası başlatıldı. Yine bu arada "Çanakkaleçep", "marçep", "egeçep", "kazdağı koruma", "kazdağı grubu", vb haber grupları hızlı ve yoğun bir iletişim trafiği yarattı. Bu konuda TBMM Başkanlığı'na iki de yazılı soru önergesi verildiği bildiriliyor.

* (1)<http://www.sol.org.tr>

Peki ne oluyor Kazdağları'nda? Bu yöre hem çok eski ve başkalaşmış temel kayalarıyla, hem sonradan bunların aralarına sokulmuş magmatik ve yüzeye ulaşarak püskürmüş volkanik cevher getirici kayalarıyla ve tarihsel dönemlerde yaşanmış küçük maden işletmeleriyle zaten bilinen ve uzmanların iyi tanıdığı bir cevherleşme kuşağı. Yıllardır MTA tarafından değişik çalışmalar yapılmıştı. Yöreye yabancı şirketlerin ilgisi başlayınca MTA-İTÜ işbirliğiyle yapılan bir envanter çalışması yörenin maden yatağı olanaklarını süsleyerek yeniden duyurmuştu. Ve anlaşılın 5-6 yıldır, son iki yıldır da hızlanarak bir arama geliştirme atağı var bu yörede. Bunlar, doğuda Balya-Gönen arasından batıda Çanakkale il merkezine (!) kadar, kuzeyde Çan-Çanakkale çizgisinden güneyde Edremit Körfezi'ne kadar Biga Yarımadası'nın her yerinde, hemen hiç boş yer kalmayacak şekilde arama ruhsatı almış durumda. Ruhsatlar, boş görülen her yer

kapatabilmek hırsıyla birbiri içine geçmiş garip şekillerden oluşuyor.

Bunların bir bölümünü kapatanlar, yanında yöresinde bir şey çıkarsa iyi paraya devir ederim umuduna kapılan serüvenciler. Bir bölümünü seramik hammaddesi üretirken metalik maden yatakları bulunabilecek alanları da kapatıp şimdi yabancı şirketlere devir eden ve daha önce aynıısını Bergama'da da yapmış olanlar kapatmış. Ama çoğunu yabancı madenci şirketler kapatmış. Arada tek tük de ne kadar yerli oldukları kuşkulu ve taşeronlukları savlanan ya da madencilğe yeni niyetlenen yerli şirketlerin kapattığı sahalar var.

Kazdağları, atmosferindeki oksijen zenginliğiyle ünlü, yaşlı ormanlarla kaplı, çok zengin, ama dış müdahalelere de bir o kadar duyarlı bir ekosisteme sahip bir yöremiz. Üzeri ve çevresinde sayısız, kimi henüz hiç tanınmayan ören yeri barındırıyor. Geçmiş insan yerleşimleri ve uygarlıklarıyla donanmış olduğundan da Batı Anadolu mitolojisinde özel bir yeri var. Antik dönemin tanrıların yuvası, Osmanlı döneminin de sayısız söylencesinin kaynağı. Bin pınarlı bir dağ. Saldırlardan korunması için güneye, Edremit Körfezi'ne bakan yamaçlarının bir bölümü "Milli Park" olarak koruma altına alınmış.

Şimdi bu dağların, şimdilik Milli Park alanı dışındaki her yerinde sondaj makineleri çalışıyor. Çalışmalarını en çok ilerletmiş olan şirket Fronteer. Bu küçük Kanada şirketi kısmen kendi adına aldığı ruhsatları, yerli görünen bir başka şirketin ve özellikle de bir başka büyük Kanada şirketinin Teck Cominco'nun üzerindeki ruhsatlarla birleştirip hızlı ve kapsamlı bir arama çalışmasının içinde ve bu yolda hayli de ilerlemiş. Fronteer'in çalışmaları Teck Cominco'nun ülkemizde kurulu bir alt şirketi ile (Teck Cominco Arama ve Maden Sanayi ve Ticaret AŞ) ortaklık ve işbirliği anlaşmalarıyla sürdürülüyor.

İşte bu Teck Cominco AŞ'nin ülkemizdeki proje sorumlusu, Bay Bayram Artun öfkelenmiş. Çanakkale Gündem Gazetesi'ne verdiği demeçte, Çanakkale Belediye Başkanı, Çanakkale Ziraat Odası Başkanı ve Çanakkale Ziraat Mühendisleri Odası başkanlarının eleştirilerine karşı çıkıyor, kaygılarının yersiz olduğunu söylüyor ve ekliyor, "Artun, olaya ideolojik olarak yaklaşanlara söyleyecek sözleri olmadığını fakat işin çevre boyutunun demeçlere yansıtıldığında konuya müdahil olduklarını ifade etti." Bay Artun, sanki siyanürle altın arandığını söyleyen varmış gibi

siyanürün aramada değil işletmede kullanıldığı, sondajın bentonit çamuruyla yapıldığı ve bunun da matkabın ucunu soğuttuğu gibi bu konuda sıradan sayılan bilgileri veriyor. O'na göre yabancı ortaklı denilen bu firmalar Türk şirketleri. Arama sırasında kestikleri ağaçların bedelini ödediklerini, her şeyi usulüne göre yürüttüklerini söylüyor. Söylemediği bir çok şey de var ama.

Arama ve geliştirme sürdürdükleri alanlar Türkiye'nin en sakınlısı orman alanlarının içinde ya da bitişiğindedir; çevreleri de ülkenin en verimli toprakları. Geliştirdikleri sahalardan Ağı Dağı sahası, Bayramiç Barajı'nın yanı başında. Kirazlı ve Halılağa sahaları da aynı düzeyde kırılğan ortamlarda. Pirentepe, TV Kulesi ve Halılağa sahaları da Çanakkale kentinin burnunun dibinde. Altın aramasını spor olsun diye yapmıyorlar. Hırsla işletecekler. Bir ton altın için yerine göre bir ila 2,5 milyon arasında kayayı kazacaklar. Dev çukurlar açacak, bunların yerindeki orman ve tarımsal toprak örtüsünü ister istemez yok edecekler. Ne önlem alırlarsa alsınlar çevreye kaya tozu, silis tozu, ağır metalli tozlar yayacaklar. Yüz milyonlarca ton ekonomik olmayan; ancak içinde kükürtlü mineraller bulunan kayayı pasa diye dev yığınlarda biriktirip bırakacaklar. İsteseler de istemeseler de, paraya kıyıp önlem de alsalar bu yığınlardan doğaya asitli sular yayılacak; hem de kırılmış kayalardaki ağır metalleri de çözüp yayarak.

Asıl işleri altın ve gümüş elde etmek ya; bunun için, cevherli kayaları un gibi öğütüp kimini kapalı tanklarda karıştırarak ve kimini de açık havada hazırladıkları yığınlara püskürttükleri siyanürlü sularla aylar boyu yıkayacaklar. Bu sırada, yıkama suyunun pH'sını 10 dolayında tutmak için sönmemiş kireç atıp duracaklar. Ama, bunu başarsalar bile kullanacakları siyanürün en az yüzde 15'i Hidrojen Siyanür gazı olup havaya yayılacak. pH'ı kontrol edemedikleri ani yağışlarda da siyanürün yarıdan çoğu gazlaşacak. Bunun çevredeki halk sağlığı üzerindeki birden ya da uzun süredeki birikici etkisinin yanında, ultraviyole ışınların etkisiyle ayrıştığı bileşenlerinden biri olan azotun kolayca nitrik asite dönüşmesi durumunda yöredeki arseniğin çözünüp çevreye yayılması da hızlanacak.

Yetmedi, bu işlemde geri kalan kimyasal maddelerle işlenmiş yüzlerce milyon ton öğütülmüş kaya artıkları ya atık barajları ya da liç yığınları halinde işletmelerde bırakılıp gidecek.

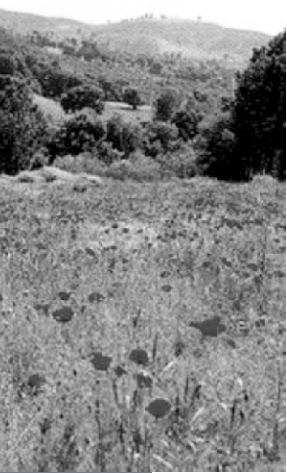
Çevreye sıvı ya da gaz salgıları yüzlerce yıl sürecek. Bu işlemler için her bir işletmede 20-50 bin nüfuslu bir kentin tükettiği su tüketilecek; ya akarsulardan ya da yeraltından kuyularla çekilecek bu su. Çoğu durumda yöredeki su kaynaklarına da çok olumsuz etkiler yaşanacak.

Çalışmaları Fronteer şirketi yürütüyor ve sahalarından altısındaki aramaları Teck Cominco ile ortaklık içinde yürütüyor. Bu çalışmaların bir bölümü oldukça ilerlemiş durumda. Fronteer'in 2006 raporunda geçen yılbaşında belirlenmiş olan işletilebilir altın kaynağı iki milyon ons (70 ton) olarak bildiriliyordu. Ağustos değerlendirmeleri toplam 120 ton kadar altın kaynağına değiniyor.

Bayramiç'in doğusunda, Çan yakınında orman içindeki Ağı Dağı'nda, 13 bin 250 hektarlık 14 ruhsata bölünmüş bulunan sahada daha önce 1998-99'da Cominco toplam 8150 metrelik 74 sondaj yapmıştı. Cominco burayı daha önceki sahibi Tüprag'tan almış. Burayı Fronteer Cominco'dan devir aldıktan sonra da 2005 Aralık'ına kadar toplam 16 bin 520 metrelik 97 ek sondaj yapıldı. 2006-2007 döneminde de 23 bin 50 metre toplam derinlikli 129 sondaj daha yapıldı. Sondajlar yanında jeofizik ölçüler, kimyasal analizler, jeoloji haritalamaları yapılmış. Çalışmaları Fronteer'in denetiminde Teck Cominco yürütüyor.

Sahayı oluşturan 14 ruhsattan bazıları da Kanadalı EldoradoGold'un buradaki şirketi Tüprag'ın ve gelirden yüzde 2 pay karşılığı sahayı Fronteer'in geliştirmesinde anlaşmışlar. İşler iyi gidince Teck Cominco bu saha için yeniden anlaşma yapıp Fronteer'in 350 bin payını satın almış. 2007 Ağustos başındaki bir değerlendirmeye göre bu sahada belirlenen altın kaynağı (görünür+muhtemel), iki zonda toplam 55 ton. Bunun yüzde 10-12'si kükürtlü zonda, kalanı oksitli zonda yer alıyor. Bu kadar altın, toplam 54 milyon ton kayanın içinde yer alıyor.

Yatak Peru'daki çok tartışma ve çekişmeli Yanacocha madenine benziyor, yüksek kükürtlü ve büyük bölümü oksitlenmiş. Arsenik, kurşun ve molibden de bol. Cevherin tonunda ortalama 1,89 gram kadar altın olduğu anlaşılıyor. Teknoloji testleri de yapılmış ve bir ton cevher için 0,24 kg sodyum siyanür ile yıkandığında altının yüzde 90'ının kazanılabildiği belirlenmiş. Bugünkü bilgilere göre, yarın burada bir işletme olursa toplam 30-40 bin ton siyanür kullanılabilir.

Muhtemelen 10 yıllık bir işletme süresince bunun dakikada 5-6 kilogramlık bölümü havaya salınacak.

Ağı Dağı ve Çan çevresindeki 24 köyün suyu bu sahadan çıkıyor. Küçük kaynakların suyu kaptajlarda toplanıp merkezi bir su toplama deposuna iletiliyor. Sondajlar sırasında çatlaklı ortamlarda sondaj sıvısının kaçtığı ve bu kaptajlardan çıktığının görüldüğünü Fronteer'in danışmanları raporlarında yazıyor. Önce, Deli Dağı tepesinin eteğinden çıkan Kızılelma Köyü'nün suyu kirlenmiş, ardından da 24 köyün yararlandığı bütün kaynaklar. Ama, Bay Artun gazetecilere dağıttığı su analiz raporları ile bunu yalanlamaya çalışıyor. Sondajı bentonit kili ile yapıldığını söyleyip öfkeyi yatıştırmaya çalışıyor. Şimdi sondaj çamurunun bile 24 köyün içme suyunu bulandırdığına bakıp yarın işletme açılırsa buradaki suların nasıl kirleneceğini konu dışına itmeye çalışıyor.

Daha batıda, Ezine'nin kuzeydoğusundaki Kirazlı Sahası ise bin 540 hektar alanlı iki arama ruhsatından oluşuyor; önce bir yerli şirket iken Newmont'a satılmış; daha sonra Cominco'ya geçmiş; sonra Cominco'dan Fronteer'e geçmiş ve şimdi Fronteer bu sahayı da Teck Cominco ile ortak geliştiriliyor. Çevresinde başkalarına ait bir sürü ruhsat var. 1987-92 arasında ve 2006-2007 döneminde toplam 17 bin 767 metre derinlikli 125 sondaj yapılmış. Sahada bugüne kadar 34 milyon ton cevherde yaklaşık 40 ton (görünür+muhtemel) altın kaynağının varlığı belirlenmiş. Yapılan teknoloji testlerine göre oksitlenmiş cevher siyanürle işleme iyi tepki verirken, kükürtlü cevherin önce oksitlenmesini sağlayacak bir işlemde geçirilmesi gerektiği belirlenmiş. Burada cevherin dörtte biri oksitlenmiş, kalanı kükürtlü. Belli ki, asit maden drenajı sorunu fazla olacak.

Yine Fronteer'in ve yine Teck Cominco ile birlikte geliştirmeye çalıştığı iki başka saha Pirentepe ve Halılağa sahaları da yukarıdakilerin arasında, Bayramiç'in kuzey ve kuzeydoğusunda kalıyor. Bu iki saha hepsi Teck Cominco'nun aldığı 9 bin 363 hektar toplam alanlı 15 ruhsattan oluşuyor. Burada bir altın ve altın-bakır yatağının varlığı belirlenmiş. Pirentepe sahasını daha önce MTA bulmuş. Şu ana kadar bin 190 metre derinlikli 11 sondaj yapılmış. Henüz altın kaynağı ile ilgili bir değerlendirme yapılmamış.

Kazdağı'nın eteklerinde, Biga Yarımadası'nın batı yarısındaki altın aramaları bunlarla ve arayanlar Fronteer ve Teck Cominco ile sınırlı değil. Ancak, bunlar çalışmalarını en ilerlemiş, daha arama aşamasında çevreye zarar vermeye başlamış ve gelecekte nelerle karşılaşılacağı az çok belirmeye başlamış olan sahalardır. Bunların dışında Çanakkale'nin hemen yanında, Ayvacık'ın batısında ve Küçükkuşu'nun kuzeyindeki çalışmalar da dikkati çekiyor. Küçük bir yerli şirketin Küçükkuşu'nun hemen yukarısındaki Bahçedere'de yaptığı üç sondaj sanki bardağı taşıran damla oldu ve bölgede yaygın tepkiler yükseldi. Şimdi Çanakkaleliler, Maden Yasası ve Yönetmeliği'nin iptalini, Kazdağı çevresinde altın işletmeciliğine izin verilmemesini, Zeytincilik Yasası'nın uygulanmasını istiyor.

Bay Artun bunlardan söz etmiyor, ezberini okumakla yetiniyor; ama, Çanakkale halkı ve yerel yöneticiler bu geleceği yaşamak istemiyor.

Kazdağlarını korumaya kararlı olanlar Bay Artun'a "kazın ayağının öyle olmadığını" öğretmeye kararlı.

Yeraltı kaynakları işletilirse istihdam doğar, geri kalmış yörelerde önemli sayıda yurttaş bir iş sahibi olur, bu yörelere bir gelir girişi olur düşüncesi, küresel emperyalizmin dünyanın her köşesindeki doğal kaynakları talan edişini gizlemede kullandığı bir yem. Çanakkale ve Kazdağları'nın bununla kandırılması olanaklı görünmüyor. Bunun telaşından olmalı, şimdi altın işletmecileri Bakan Güler ile görüşmek için randevu alıyor. Halkın nasıl kandırıldığını, çalışmalarının nasıl karalandığını ve liberalizmin kurallarının nasıl çiğnendiğini söyleyeceklermiş.

Daha iyisi, Çanakkale, Çan, Etili, Bayramiç, Ezine, Ayvacık, Küçükkuşu halkının karşısına çıkıp,

Kazdağlarının eteklerinde büyük olasılıkla 1 trilyon ton olacak kadar kayayı kazıp sağa sola saçıp,

Bütün Çanakkale ve ilçelerinin kullandığı kadar suyu tüketip,

Buralara 300-400 bin ton siyanür koklatıp,

Çıkaracakları 250-300 ton altını buradaki şirketlerinden yurtdışındaki ana şirketlerine ucuza satılmış ve zarar etmiş gösterip vergi de ödmeden,

Bir bölümünü Toronto ve New York borsalarında kendi kağıtlarına para yatırımlara dağıtacakları 3-4 milyar dolar kazanacaklarını anlatsalar ya.